

Aleksander Lorenčič

Gospodarska kriminaliteta: »Temna stran kulturnega in tehnološkega razvoja človeštva«

LORENČIČ Aleksander, univerzitetni diplomirani zgodovinar, asistent – mladi raziskovalec, Inštitut za novejšo zgodovino, Kongresni trg 1, SI-1000 Ljubljana, aleksander.lorencic@inz.si.

343.37(497.4)

GOSPODARSKA KRIMINALITETA: »TEMNA STRAN KULTURNEGA IN TEHNOLOŠKEGA RAZVOJA ČLOVEŠTVA«

Razprava obravnava problematiko gospodarske kriminalitete v Sloveniji v času tranzicije oziroma v času prehoda iz enega v drug družbeno-politični sistem. Avtor v razpravi opredeli in definira pojem gospodarske kriminalitete, statistično predstavi gibanja le te ter se dotakne najodmevnejših gospodarskih afer tega obdobja v Sloveniji. Tranzicija je sprožila številne procese, v okviru katerih so bile možne številne zlorabe ter oblike gospodarskega kriminala. Avtor v razpravi namenja posebno pozornost procesu lastninjenja oziroma privatizacije družbene lastnine kot osrednjemu problemu v slovenski gospodarski tranziciji.

Ključne besede: tranzicija, gospodarska kriminaliteta, privatizacija, kazniva dejanja, gospodarske afere

LORENČIČ Aleksander, BA History, Teaching Assistant – Young Researcher, Institute of Contemporary History, Kongresni trg 1, SI-1000 Ljubljana, aleksander.lorencic@inz.si

343.37(497.4)

ECONOMIC CRIME: "THE DARK SIDE OF THE CULTURAL AND TECHNOLOGICAL PROGRESS OF MANKIND"

The article deals with the problem of economic crime in Slovenia during the transition from one socio-political system to another. The author explains and defines the notion of economic crime, statistically presents its development and touches upon the most resonant business scandals of this period in Slovenia. Transition triggered a number of processes that made possible many malversations and other forms of economic crime. The author pays special attention to the process of privatization of social ownership as the central problem in Slovene economic transition.

Key words: transition, economic crime, privatization, criminal offence, business scandals

Gospodarska kriminaliteta: »Odraž stabilnosti in nestabilnosti vsakokratnega političnega in ekonomskega ustroja družbe«

Razlog, da smo se dotaknili problematike gospodarskega kriminala tiči v dejstvu, da le ta s svojo dejavnostjo povzroča tako posameznikom, kot podjetjem in državi ogromno finančno škodo. Tovrstna kazniva dejanja med drugim vplivajo na dvig zavarovalnih premij, davkov, predvsem pa povečajo nezaupanje v državo in gospodarstvo. Edwin Hardin Sutherland je gospodarski kriminal definiral takole: »Gospodarski kriminal je kriminalno dejanje, storjeno s strani osebe iz višjih družbenih razredov, ki uživa visok ugled v družbi, tekom opravljanja svojih dolžnosti na delovnem mestu.«¹ Kazenski zakonik (KZ)², ki je bil sprejet leta 1994, se je med drugim dotikal področja gospodarskega kriminala. Kot kazniva dejanja (KD) zoper gospodarstvo so bila opredeljena tudi naslednja dejanja: ustvarjanje monopolnega položaja, lažni stečaj, povzročitev stečaja z nevestnim gospodarjenjem, poslovna goljufija, poneverba, zloraba položaja, neupravičeno sprejemanje in dajanje daril, ponarejanje denarja, pranje denarja, davčna zatajitev in drugo.

Rado Bohinc, doktor pravnih znanosti in notranji minister Slovenije v obdobju 2000–2004, je gospodarsko kriminaliteto označil kot »temno stran kulturnega in tehnološkega razvoja človeštva«. Po njegovem je gospodarska kriminaliteta tudi »odraž stabilnosti in nestabilnosti vsakokratnega političnega in ekonomskega ustroja družbe«. Oblike kaznivih ravnanj zoper gospodarstvo so se sorazmerno hitro razvijale in se družbeno-razvojno prilagajale, od prevladujočih zlorab v obdobju tranzicije in prestrukturiranja družbene lastnine do naraščanja vseh vrst poslovnih goljufij po zaključku lastninjenja. Tranzicija je sprožila številne procese (lastninjenje, privatizacijo, prestrukturiranje, začetek delovanja integralnega in globalnega trga) in prinesla v ospredje nova področja za razraščanje gospodarskega kriminala. Predvsem je šlo za poslovne goljufije, zlorabe položaja, preslepitve z vrednostnimi papirji, zlorabe notranjih informacij ter gospodarske prestopke zoper premoženje gospodarskih družb.³

V času tranzicije oziroma po prehodu iz socialističnega v kapitalistični sistem se je spremenil tudi značaj podjetništva. Priznani pravni strokovnjak Šime Ivanjko meni, da je za »tranzicijsko podjetništvo značilno dejstvo, da praviloma podjetništvo temelji na lastniški koncepciji, to je želji podjetnikov, da skozi podjetniško igro poskušajo drugim igralcem 'odvzeti' čim več premoženja na podlagi lastnine. Prisoten je tako imenovani lastniški koncept podjetništva, pri čemer pa način pridobivanja primarne lastnine, s katero se vstopa v podjetniško igro ni jasno opredeljen in transparenten.«⁴

Tabela 1: Število kaznivih dejanj in gospodarske kriminalitete v Sloveniji v obdobju od leta 1990 do leta 2004

Kazniva dejanja (KD)	Leto, število in odstotek							
	1990	1992	1994	1996	1998	2000	2002	2004
Splošna	36.131 94 %	51.209 95 %	38.864 89 %	31.611 86 %	49.754 90 %	61.280 91 %	69.469 90 %	80.871 93 %
Gospodarska	2.222 6 %	2.876 5 %	4.771 11 %	4.976 14 %	5.719 10 %	6.337 9 %	7.749 10 %	5.697 7 %
SKUPAJ	38.353 100 %	54.085 100 %	43.635 100 %	36.587 100 %	55.473 100 %	67.617 100 %	77.218 100 %	86.568 100 %

Vir: Statistični letopis ONZ 1994, str. 39, Statistični letopis MNZ in policije 2001, str. 135, <http://www.policija.si/portal/statistika/kriminal/pdf/delo-krim2002.pdf> (10. 4. 2008), <http://www.policija.si/portal/statistika/kriminal/pdf/delo-krim2004.pdf> (10. 4. 2008).

¹ Edwin Hardin Sutherland: *White collar crime, The uncut version*, London: Yale University Press, New Haven, 1983, str. 7.

² Uradni list RS, št. 63, 13. 10. 1994.

³ Rado Bohinc: *Kazniva dejanja zoper gospodarstvo*. V: Maver, Darko et al. (uredniki): *Posvet »Problematika odkrivanja in pregona gospodarske kriminalitete, 27. november 2002, Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Ljubljana 2003, str. 25–38.*

⁴ Šime Ivanjko: *Gospodarska kriminaliteta v korporacijskih razmerjih*. V: Maver, Darko et al. (uredniki): *Posvet »Problematika odkrivanja in pregona gospodarske kriminalitete, 27. november 2002, Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Ljubljana 2003, str. 53–67.*

Tabela 2: Nastala škoda pri kaznivih dejanjih gospodarske in splošne kriminalitete (primerjava) v Sloveniji od leta 1992 do leta 2004

Leto	Število KD gospodarske kriminalitete	Nastala škoda pri KD gospodarske kriminalitete (v milijardah SIT)	Nastala škoda pri KD splošne kriminalitete (v milijardah SIT)
1992	2876	10,3 (73 %)	3,8 (27 %)
1994	4771	23,1 (82,5 %)	4,9 (17,5 %)
1996	4976	18,4 (77,8 %)	5,3 (22,2 %)
1998	5719	19,8 (73 %)	7,3 (27 %)
1999	7111	10,8 (54,3 %)	9,1 (45,7 %)
2000	6337	13,0 (44,4 %)	16,3 (56,6 %)
2002	7749	17,01 (50,8 %)	16,5 (49,2 %)
2004	5697	20,16 (51,7 %)	18,9 (48,3 %)

Vir: Statistični letopis ONZ 1994, str. 40, Statistični letopis MNZ in policije 2001, str. 136, <http://www.policija.si/portal/statistika/kriminal/pdf/delo-krim2002.pdf> (10. 4. 2008), <http://www.policija.si/portal/statistika/kriminal/pdf/delo-krim2004.pdf> (10. 4. 2008).

Leta 1991 je prišlo do nekaterih sprememb pri zajemanju podatkov za gospodarsko in splošno kriminaliteto. Tako kazniva dejanja ponarejanja denarja, trgovanje z zlatim denarjem in zlatom, nedovoljene trgovine in KD po carinskem zakonu od tega leta niso sodila več v gospodarsko, temveč v splošno kriminaliteto. V gospodarski kriminaliteti pa še niso bile zajete poslovne goljufije in tista KD splošne kriminalitete (ponarejanje listin, zatajitve), ki so bila obravnavana v zvezi s poslovnimi goljufijami in so od leta 1991 uvrščena v gospodarsko kriminaliteto. Poslovne goljufije uvrščamo v gospodarsko kriminaliteto od leta 1994 dalje. Kazniva dejanja gospodarske narave so, kot je razvidno iz tabele 1, ves čas naraščala.

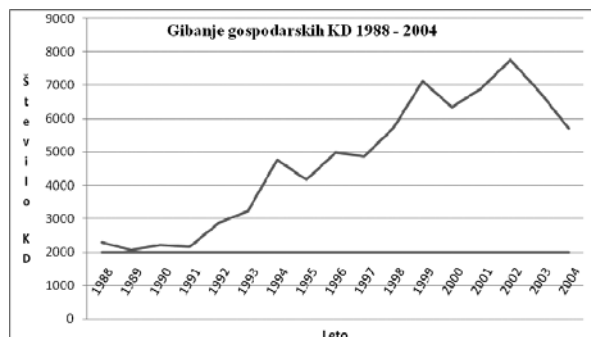
Iz gornjih tabel je razvidno, da je bilo gospodarskih kaznivih dejanj po številu bistveno manj od kaznivih dejanj splošne kriminalitete. Škoda, ki pa so jo tovrstna kazniva dejanja povzročila, pa je bila precej višja od škode, ki so jo povzročila ostala kazniva dejanja. Vsaj celotna devetdeseta leta prejšnjega stoletja je bila takšna praksa. Do sprememb je prišlo na prelomu tisočletja. Leta 2000 so negospodarska kazniva dejanja povzročila celo večjo škodo kot gospodarska. Sicer pa je glede na povzročeno škodo v prvih letih novega tisočletja prišlo do ravnovesja med gospodarskimi in negospodarskimi kaznivimi dejanji.

Ob navedenih podatkih se postavlja vprašanje, ali ti dejansko ponazarjajo razširjenost gospodarskega kriminala v Sloveniji. Za gospodarski kriminal je namreč povsod po svetu značilno veliko sivo polje, zato statistika ne daje prave slike

o njegovih resničnih razsežnostih. Kar zazna policija, je le vrh ledene gore, o obsegu tistega, kar se skriva v globini, pa lahko le domnevamo. To še zlasti velja za zapletena in težko dokazljiva kazniva dejanja korupcije, pranja denarja in sodobnih oblik gospodarskega kriminala, kakršni sta denimo »insajderstvo« in računalniški kriminal. Kot je iz zgornjih podatkov razvidno, so pri nas po številu kazenskih ovadb prevladovali poslovne goljufije. V začetku 90. let so jih izvajala številna na novo ustanovljena podjetja brez kapitala, v poznejših letih pa so se zaradi pomanjkanja likvidnih sredstev in dragega denarja na finančnem trgu še zlasti razrasle pod krinko tako imenovanega finančnega inženiringa. Zelo pogosta so bila tudi kazniva dejanja na škodo državnega proračuna, predvsem davčne zatajitve in carinske goljufije, še zlasti pri blagu, obdavčenem s trošarinami (alkohol, cigarete, nafta). Na področju gospodarske kriminalitete je bila značilna skromna učinkovitost oziroma majhno število obsodb. »Obsodb je malo tudi drugod po svetu, vendar jih marsikje rešujejo na precej bolj učinkovit način«, je leta 2002 dejal direktor urada za preprečevanje pranja denarja Klaudio Stroligo. Da je rezultat na področju gospodarskega kriminala resnično skromen, je na začetku novega tisočletja priznala tudi tedanja generalna državna tožilka Zdenka Cerar. »Obsodb je zanemarljivo malo, kazni pa so tudi pri velikih gospodarskih zadevah razmeroma blage. To še zlasti velja za divje lastninjenje, ko kljub trudu ne policija ne tožilci nismo imeli dovolj moči, da bi bili kos tem pojavom. Čeprav smo sprejeli zahtevo, da tožilci rešujejo zadeve v treh mesecih, se je tega težko držati, ker so gospodarske zadeve obsežne, kadrovska za-

sedba pa je nezadostna in obremenjena s številnimi obravnavami«, je bila mnenja Cerarjeva.⁵

Graf 1: Krivulja gibanj števila gospodarskih kaznivih dejanj 1988–2004

Vir: Statistični letopis ONZ 1994, str. 39, Statistični letopis MNZ in policije 2001, str. 135, <http://www.policija.si/portal/statistika/kriminal/pdf/delo-krim2002.pdf> (10. 4. 2008), <http://www.policija.si/portal/statistika/kriminal/pdf/delo-krim2004.pdf> (10. 4. 2008).

Za uspešno odkrivanje in dokazovanje gospodarske kriminalitete je poleg kriminalistične stroke potrebno obvladati še vrsto dodatnih specifičnih znanj, kot je poznavanje finančnih predpisov, borznega poslovanja, statusnega prava, davčne zakonodaje, ekonomike poslovanja in drugih veščin. Posebej je pomembno sodelovanje vseh organov pregona. Seveda mora biti tudi interes države po čim večjem preprečevanju kaznivih dejanj gospodarske kriminalitete. Izredno pomembno je omeniti značilnost gospodarske kriminalitete, v kateri se bistveno razlikuje od klasične kriminalitete. Kot že omenjeno, gre za tako imenovano »sivo polje« kriminalitete. Pri klasični kriminaliteti so posledice kriminalnega dejanja v večini primerov vidne in zaznavne. Pri gospodarski kriminaliteti pa posledice kriminalnega dejanja največkrat niso direktno vidne in zaznavne, ampak jih je mogoče odkriti le pri pregledu poslovanja gospodarskih subjektov, s prijavi največkrat anonimnih oseb ali objavo v medijih oziroma naključno. Tako pri gospodarski kriminaliteti ne moremo vedeti, koliko je v resnici obstaja, temveč lahko govorimo le o tisti, ki jo zaznamo.⁶

⁵ Igor Dernovšek: *Poslovno podzemlje se razrašča*. V: *Gospodarski vestnik*, letnik 51, št. 15, 15. 4. 2002, str. 21–26.

⁶ Igor Lamberger: *Sistemska vprašanja, ki vplivajo na učinkovito delovanje kriminalistične policije v boju zoper gospodarsko kriminaliteto*. V: *Maver*, Darko et al (uredniki): *Posvet »Problematika odkrivanja in pregona gospodarske*

Boštjan Penko, nekdanji direktor urada za preprečevanje korupcije ter kasneje višji državni tožilec,⁷ ki je deloval v skupini za preganjanje organiziranega kriminala, je v enem izmed svojih intervjujev dejal, da so v Sloveniji deli gospodarske elite ugrabili državo. Po njegovem je ena najnevarnejših oblik korupcije, ko zasebniki vzamejo državne oziroma politične mehanizme v svoje roke in jih uporabijo za lastno korist. Kot je dejal, je v Sloveniji tovrstna oblika kriminala toliko lažje izvedljiva, »ker smo Slovenci zadovoljni z malim, pripravljeni delati za dokaj nizko plačo in nismo toliko politično angažirani, da bi šli na ulice«. Še bolj zaskrbljujoče je dejstvo, da se je v eni od opravljenih raziskav izkazalo, da je kar polovica menedžerjev menila, da je korupcija neizogibni del slovenskega gospodarstva. Dejstvo je, da so nekateri od samega začetka tranzicije oziroma privatizacije delovali preračunljivo in so imeli za svoj cilj v privatizaciji pridobiti čim več koristi zase.⁸ Leta 2002 je avtorju članka v *Gospodarskem vestniku* uspelo pridobiti mnenje o korupciji neimenovanega strankarskega veljaka. Ta je dejal, da »vse stranke tako ali drugače pridobivajo sredstva,

kriminalitete, 27. november 2002, Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Ljubljana 2003, str. 69–82.

⁷ Generalna državna tožilka Barbara Brezigar je februarja 2008, domnevno po pregledu Penkovega dela (predvsem v zadevi Orion), predlagala njegovo razrešitev z mesta višjega državnega tožilca. To se je tudi zgodilo in 1. julija 2008 je Boštjan Penko že deloval kot odvetnik. Spomnimo, da so ga 29. junija 2008 skupaj s prvim možem podjetja SCT aretirali v zelo sumljivih okoliščinah in brez dokazov storjenega kaznivega dejanja. Mnogi so zato govorili, da je v tem primeru šlo za politično motivirano dejanje brez kakršnekoli pravne in ustavne osnove. Kazenski pravnik dr. Ljubo Bavcon je o tej zadevi dejal: »Z ogorčenjem spremljam akcije, ki jih v zadnjih dneh izvajata tožilstvo in policija. Z ogorčenjem zato, ker sem prepričan, da je Boštjan Penko zadnji človek pri nas, ki bi zlorabil svoj položaj, in to iz koristoljubnih namenov. Tudi sam sem ob Penkovih solzah podoživljal to neskončno nemoč posameznika, ki je lahko tudi čist kot solza, pred mahinacijami in manipulacijami državnega represivnega aparata, ki nima nobenih omejitev. V zvezi s tem sem zaskrbljen, zato ker vidim, da nobena izkušnja, naša in tuja, z zlorabami kazenskega prava za politične namene sredi preteklega stoletja v avtoritarnih in totalitarnih režimih ne vpliva na to, da se danes kaj takega ne bi več dogajalo«. V času nastajanja tega članka ta zgodba še ni dobila epiloga. Vsekakor pa se ob njej ponovno postavlja vprašanje o objektivnosti, nepristranskosti ter učinkovitosti slovenskih represivnih organov.

⁸ Nataša Koražija: *Pravična bi bila deprivatizacija! Intervju z Boštjanom Penkom*. V: *Gospodarski vestnik*, leto 52, št. 14, 07 – 13. 4. 2003, str. 30–33.

Tabela 3: Število nekaterih kaznivih dejanj gospodarske kriminalitete v Sloveniji v devetdesetih letih 20. stoletja

KD	Število kaznivih dejanj v letu							
	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Zloraba položaja ali pravic	273	247	340	239	242	194	171	179
Zloraba pooblastil	26	54	53	44	22	12	2	/
Sklenitev škodljive pogodbe	29	17	36	34	29	18	10	9
Davčna zatajitev	70	144	120	77	111	131	47	58
Poneverba	151	130	110	117	135	118	194	188
Ponareitev ali uničenje poslovnih listin	131	160	107	219	344	245	291	411
Nevestno gospodarjenje	27	32	24	28	26	22	5	6
Neupravičena uporaba	40	31	15	16	25	22	7	38
Zloraba uradnega položaja ali pravic	51	58	65	65	41	42	43	55
Ponareitev ali uničenje uradne listine	21	38	21	18	13	47	12	27
Dajanje podkupnine	28	28	32	/	26	17	22	38
Jemanje podkupnine	11	23	10	2	1	2	5	13
Poslovna goljufija	329	682	2197	1886	2455	2201	2234	171
Ponarejanje in uporaba ponarejenih vrednosti	8	9	31	886	976	1125	1446	1333
Hudodelsko združevanje	11	3	5	11	4	1	2	13
Pranje denarja	–	–	–	2	7	5	13	3
Izdaja nekritega čeka	263	151	181	251	214	314	814	330

Vir: Statistični letopis MNZ, 2000, str. 79.

redko pa so tako nespretni, da kaka nelegalnost pride na dan. Če le v svojih vrstah nimaš izdajalcev». Priznal je še, da je morala pri denarju pisana z malo začetnico. Menil je še, da je korupcije še več v tujini. »Edina razlika je, da imajo tam ljudje dobre strokovnjake, ki preprečijo, da bi stvar prišla v javnost«, je še dodal.⁹ Kljub temu, da je strankarski veljak neimenovan, se seveda ob takšnih komentarjih lahko zgrozimo, saj povedano žal prejkone drži. V tranziciji so se vzpostavile politične sile, ki so obvladovale (in to še vedno počnejo) tudi nekatere ključne dele gospodarstva.

Iz podatkov je razvidno, da je med kaznivimi dejanji gospodarske kriminalitete bilo največ poslovnih goljufij. Veliko je bilo tudi ponarejanja in uporab ponarejenih vrednosti, zlorab položaja in poneverb.

Zlorabe v okviru procesa lastninjenja in privatizacije družbene lastnine

V času od leta 1990 do sprejema Zakona o lastninskem preoblikovanju podjetij (ZLPP)¹⁰ konec leta 1992 so se mnoga podjetja statusno preoblikovala, dokapitalizirala ali reorganizirala na podlagi takratne jugoslovanske zakonodaje. Ker v tem času država še ni imela docela vzpostavljenega instituta nadzora nad statusnimi in premoženjsko-kapitalskimi spremembami podjetij, ki so imela družbeni kapital, je seveda bila velika možnost zlorab. V tem obdobju je tako lahko prihajalo do tako imenovane »divje privatizacije«.¹¹ Ob opazovanju oblik kaznivih, nemoralnih, neetičnih in protiustavnih dejanj zoper družbeno premoženje je ves čas njihovega nastajanja vzbujalo skrbi dejstvo, da so se »majhnim tatovom« družbenega premoženja, ki so si izboljševali družinski proračun s popoldanskim zaslužkom, z možnostmi, ki jih je dajala zaposlitev v družbenem podjetju (pri-

¹⁰ Uradni list RS, št. 55, 20. 11. 1992.

¹¹ Lastninsko preoblikovanje slovenskih podjetij, Poročilo o delu Agencije RS za prestrukturiranje in privatizacijo, Agencija RS za prestrukturiranje in privatizacijo, Ljubljana 1999, str. 100.

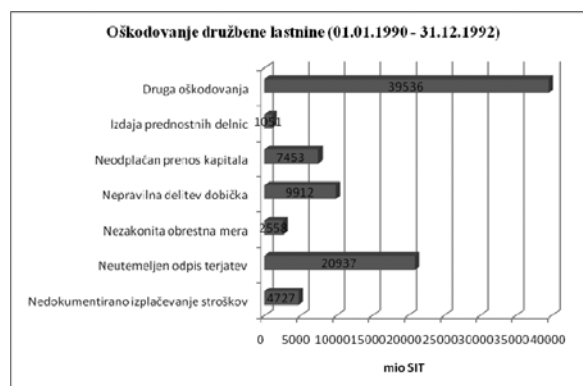
⁹ Jan Pinterič: Prosim, naj me kdo podkupi. V: Gospodarski vestnik, leto 51, št. 21, 27. 5. 2002, str. 18–21.

laščanje rezervnih delov, reprodukcijskega materiala in drugo), očitneje kot v preteklosti pridružili predstavniki tako imenovanega belega ovratnika, poslovne oziroma strukturalne kriminalitete. Tako je pretežni del oblik transformacije družbene lastnine v privatno, vsaj v prvem obdobju, potekal prav na nivojih vodstev podjetij, s sodelovanjem intelektualcev, s sodelovanjem ali vednostjo krajevnih in drugih oblasti. Šele kasneje so se razvile oblike, ki so z vključevanjem vseh zaposlenih poskušale legitimizirati navedena dogajanja. Čeprav so vseskozi tako predstavniki širše javnosti, kot tudi posamezni pripadniki oblasti in različnih nivojev družbenega nadzorstva, vedeli, da do teh pojavov prihaja, resnejših spodbud za njihovo preprečevanje ni bilo. Z opuščanjem reševanja posameznih primerov ali pa zaradi nemoči njihovega dokazovanja se je zato občasno celo delo, da se je širjenje teh pojavov celo spodbujalo.¹²

Konec leta 1992 sprejeti ZLPP se je do problematike divjega lastninjenja opredelil v 48. členu, ki se je glasil: »Pred začetkom preoblikovanja se v podjetjih ali v od njih odvisnih ali povezanih podjetjih, ki so se v času od 1. 1. 1990 do uveljavitve tega zakona, to je 5. 12. 1992, kakorkoli statusno preoblikovala, reorganizirala, brezplačno prenašala družbeni kapital ali ustanavljala in vlagala v nova podjetja, ali so prenašala posamezne poslovne funkcije na druga podjetja, opravi finančni, računovodski in pravni pregled ter preverjanje zakonitosti in pravilnosti poslovanja, če obstaja utemeljen sum, da je pri tem prišlo do oškodovanja družbene lastnine.«¹³ Leta 1995 je bila na podlagi Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o Agenciji RS za plačilni promet, nadziranje in informiranje¹⁴ ustanovljena Agencija RS za revidiranje lastninskega preoblikovanja podjetij, ki je opravljala revizijske postopke podjetij. Agencija je delovala vse do 1. avgusta 2004, ko je po Zakonu o ukinitvi Agencije RS za revidiranje lastninskega preoblikovanja podjetij¹⁵ prenehala obstajati.

Graf 2: Oškodovanje družbene lastnine, ugotovljeno v postopkih revizije lastninskega pre-

oblikovanja za obdobje od 1. 1. 1990 do 31. 12. 1992, po stanju na dan 31. 7. 2004 (klasifikacija je narejena, kot predvideva drugi odstavek 48. člena ZLPP¹⁶)

Vir: Zadnje poročilo o delu Agencije za revidiranje na dan 31. 7. 2004, str. 8–9.

V obdobju od 1. 1. 1990 do 31. 12. 1992 je prišlo po podatkih Agencije za revidiranje do oškodovanja družbene lastnine v vrednosti 86174 milijonov slovenskih tolarjev. Sama številka nam seveda pove izredno malo. S pomočjo izračuna oziroma revalorizacije denarnega zneska¹⁷ pa pridemo do izredno zanimive vsote. Vrednost zgoraj omenjenega revaloriziranega zneska na dan 2. 10. 2008 je znašala 1.238.454.581,87 EUR.¹⁸ Pri izračunu se upošteva gibanje indeksov cen v obravnavanem obdobju, ki so bili merilo inflacije. Znesek je visok, posebej če predpostavimo, da vsa oškodovanja in kazniva dejanja niso bila odkrita. Naj samo informativno dodamo, da je proračun Republike Slovenije za leto 1992¹⁹ znašal dobrih 174 milijard slovenskih tolarjev oziroma dobri 2,5 milijarde evrov (revaloriziran znesek).²⁰ Vsekakor si je majhen del prebivalstva v tem obdobju zelo opomogel. Največja oškodovanja so bila posledica neutemeljenega odpisa terjatev, nepravilne delitve dobička ter neodplačanega prenosa kapitala. Sta-

¹⁶ Uradni list RS, št. 55, 20. 11. 1992, 48. Člen, str. 3123.

¹⁷ Izračun preverljiv na strani: http://www.stat.si/indikatorji/preracun_reval.asp (2. 10. 2008).

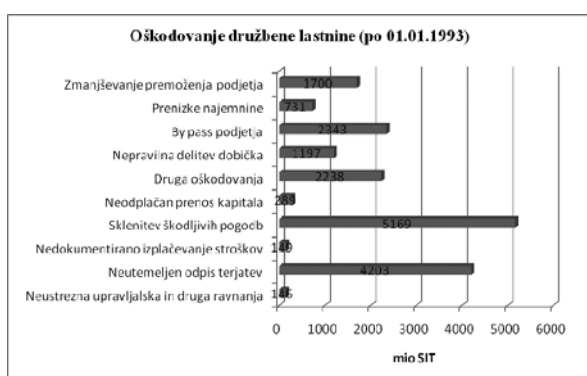
¹⁸ Za začetni datum pri izračunu revaloriziranega zneska je vzeta 31. 12. 1992!

¹⁹ Zakon o proračunu RS za leto 1992. Uradni list RS, št. 16, 31. 3. 1992.

²⁰ Znesek 2,5 milijarde evrov je vrednost, ki je dobljena s izračunom oziroma revalorizacijo denarnega zneska z začetnim datumom 31. 12. 1992. Če vzamemo kot začetno vrednost 1. 1. 1992, je preračunana vrednost še veliko višja. Ta znaša 4,7 milijarde evrov (vzrok je v inflaciji). Izračun je bil narejen na dan 2. 10. 2008.

tistični podatki pričajo o tem, da je do največjih zlorab prihajalo v obdobju od 1. 1. 1990 do konca leta 1992, kar je popolnoma razumljivo. V tistem obdobju še ni bila sprejeta ustrezna zakonodaja, kar so nekateri s pridom izkoriščali. Kot je razvidno iz grafa 3 je prihajalo do zlorab še tudi po sprejetju ZLPP, ampak v veliko manjši meri.²¹ Seveda pa po vsej verjetnosti v revizijskih postopkih vse nepravilnosti niso bile odkrite.

Graf 3: Oškodovanje družbene lastnine, ugotovljeno v postopkih revizije po 1. 1. 1993, po stanju na dan 31. 7. 2004 (klasifikacija je narejena, kot predvideva drugi odstavek 48. člena ZLPP²²)

Vir: Zadnje poročilo o delu Agencije za revidiranje na dan 31. 7. 2004, str. 12–13.

V obdobju od 1. 1. 1993 do 31. 7. 2004 je bilo v postopkih opravljene revizije Agencije za revidiranje ugotovljeno, da je prišlo do oškodovanja družbene lastnine v vrednosti 8820 milijonov slovenskih tolarjev. S pomočjo izračuna oziroma revalorizacije denarnega zneska je znašala vrednost zgoraj omenjenega revaloriziranega zneska na dan 2. 10. 2008 42.325.988,98 EUR. Pri izračunu se upošteva gibanje indeksov cen v obravnavanem obdobju, ki so bili merilo inflacije. Do največjih zlorab je prišlo zaradi sklepanja škodljivih pogodb, ustanavljanj by pass podjetij, neutemeljenega odpisa terjatev ter zmanjševanja premoženja podjetij.

Zelo škodljiva oblika gospodarskega kriminala v času privatizacije je bila korupcija. Nekatere raziskave so pokazale, da se s privatizacijo podjetja zapirajo. V privatiziranih podjetjih je javnosti na razpolago manj informacij o stroških in kazalcih

uspešnosti poslovanja. Zaradi tega je privatizacija javnih podjetij ali zavodov sama po sebi nedemokratska in za družbo tudi nevarna, saj se z njo povečuje vpliv menedžerjev in zmanjšuje vpliv javnosti. Vodilni gospodarstveniki imajo vse večji vpliv na politiko in z donacijami političnim strankam postajajo nelegitimni sooblikovalci politike. Tržna logika in dobiček tako vse bolj potiskata v ozadje javne interese. To niso samo domneve, temveč empirično ugotovljena dejstva. Te tudi potrjujejo, da obstaja negativna soodvisnost med privatizacijo in dostopnostjo do informacij in tudi negativna soodvisnost med privatizacijo in družbeno odgovornostjo menedžerjev. Iz vsega tega bi lahko sklepali, da je korupcija neizogibna posledica privatizacije, vendar ni tako. Korupcija ni ekonomski, ampak predvsem politični problem.²³

Eno od oblik gospodarskega kriminala so predstavljali tudi stečaji. Nekatere značilnosti stečajev podjetij so namreč kazale na upravičen sum, da bi lahko stečaji podjetij bili oblike gospodarske kriminalitete, in sicer vsaj s treh vidikov:

- stečaj kot oblika gospodarske kriminalitete,
- stečaj (oziroma nelikvidnost podjetja) kot posledica gospodarske kriminalitete,
- stečaj kot oblika prikrivanja gospodarske kriminalitete.²⁴

Med kazniva dejanja zoper gospodarstvo, ki jih je vključeval KZ iz leta 1994, sta spadala tudi lažni stečaj (232. člen) in povzročitev stečaja z nevestnim gospodarjenjem (233. člen). Za lažni stečaj je šlo, ko je kdo z namenom, da obveznosti ne bi bile plačane, navidezno ali dejansko poslabšal svoje premoženjsko stanje ali premoženjsko stanje drugega dolžnika in je s tem povzročil stečaj tako, da je:

- premoženje ali njegov del, ki je sodil v stečajno maso, navidezno prodal, brezplačno odstopil, odtujil za izredno nizko ceno ali celo uničil;
- sklenil lažno pogodbo o dolgu ali priznal neresnične terjatve;

²¹ Zadnje poročilo o delu Agencije za revidiranje na dan 31. 7. 2004, <http://www.arlpp.gov.si/aktualno.htm>, 27. 2. 2008.

²² Uradni list RS, št. 55, 20. 11. 1992, 48. člen, str. 3123.

²³ Veljko Rus: *Podjetizacija in socializacija države*, Knjižna zbirka Teorija in praksa, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana 2001, str. 126–129.

²⁴ Žnidaršič Kranjc: *Privatizacija ali zakonita kraja*, str. 91–94.

- prikril, uničil, predružačil ali tako vodil knjige ali listine, da se iz njih ni moglo ugotoviti dejansko premoženjsko stanje.

Za tovrstna dejanja je bila zagrožena kazen od šestih mesecev do petih let. Za povzročitev stečaja z nevestnim gospodarjenjem je bila zagrožena kazen do petih let zapor. Za povzročitev stečaja z nevestnim gospodarjenjem se je štelo dejanje, ko je kdo, ki je vedel, da sam ali kdo drug kot plačnik ni bil zmožen plačila, pa je nesmotrno trošil sredstva ali jih odtuževal za izredno nizko ceno, se čez mero zadolževal, prevzemal nesorazmerne obveznosti, sklepal ali obnavljal pogodbe z osebami, za katere je vedel, da niso zmožne plačila, opuščal pravočasno uveljavitev terjatev ali kako drugače očitno kršil svoje dolžnosti pri upravljanju s premoženjem ali pri vodenju gospodarske dejavnosti, zaradi česar je prišlo do stečaja in velike premoženjske škode za upnike.²⁵

Proces lastninjenja in privatizacije družbene lastnine je v slovenski gospodarski tranziciji predstavljal osrednji problem. Šlo je izjemno zapleten proces, ki so ga nekateri obrnili v svoj prid. »V Sloveniji smo bili prepričani, da smo nekaj posebnega, naš komunizem s človeškim obrazom naj bi se postopno in mehko prelevil v kapitalizem s človeškim obrazom«, je zapisal v *Financah* Matej Kovač, direktor za tuje trge v podjetju IUS Software.²⁶ Maske oziroma predstave o idealnem, pravičnem kapitalističnem in demokratičnem sistemu pa so, če že ne prej, dokončno padle v letu 2008. To leto so nekateri označili kar za vrhunec gospodarske tranzicije v Sloveniji, saj so na dan privreli menedžerski odkupi v nekaj večjih slovenskih podjetjih. Najbolj je odmeval primer Pivovarne Laško. V letu 2008 se je namreč izkazalo, da je predsednik uprave preko nekaj družb kar sam večinski lastnik pivovarne. Podobno se je zgodilo tudi v Istrabenzu, BTC-ju ter Viator Vektorju. Pomen nacionalnega interesa, ki se je ves čas tranzicije izpostavljal, je postal predmet številnih diskusij in polemik. Izkazalo se je namreč, da je bolj kot za nacionalni interes, šlo za uveljavljanje interesov posameznikov. Vsekakor se je potrebno strinjati z ekonomistom Bernardom Brščičem, ki je dejal, da

je »nacionalni interes eden izmed bolj zlorabljenih pojmov slovenskega politično-ekonomskega bese-dišča« in da je »priročna retorična figura, ki so jo posamezne politične skupine uporabile za sleparsko prikazovanje zasebnega interesa kot javnega z namenom, da se je nekdanja državna lastnina znašla v »pravih« rokah, rokah tovarišije²⁷«. Slovenka različica kapitalizma je pokazala svoj pravi obraz. Pričel se je tako imenovani boj s tajkuni, ogromno je bilo moraliziranja in spraševanj, ali je Slovenija sploh pravna država in podobno. Nekateri menijo, da je v tem primeru ugotovitev, da je odpovedala pravna država, preveč splošna. Matej Kovač je na primer zapisal, da se »pravna država z vsemi atributi pri nas namreč sploh ni vzpostavila in vsaj teoretično je bilo možno postati tajkun po povsem zakoniti poti«. Nekateri pa so menili, da so bodoči lastniki za najem posojila zastavili delnice, anuitete posojil in obresti nato odplačevali iz dobička ali rednega poslovanja družbe, katere lastniki so postali.³⁰

Izpeljava oziroma način privatizacije je bila in še vedno je predmet številnih razprav. Že omenjeni nekdanji direktor Urada za preprečevanje korupcije Boštjan Penko je leta 2003 dejal, da če bi bilo mogoče, »bi se morali lotiti deprivatizacije«. To bi se seveda bilo še kako dobrodošlo, vendar pa je kaj takega tudi zelo naivno pričakovati. Nobena zakonodaja namreč ne more veljati za nazaj.³¹ Vsekakor je tukaj primerno navesti pomenljiv naslov knjige Alenke Žnidaršič Kranjc »Privatizacija

²⁵ Kazenski zakonik Republike Slovenije, Ministrstvo za notranje zadeve, Ljubljana 1994, str. 121–122.

²⁶ Matej Kovač: *Roparski baroni*. V: *Financa*, št. 105/2749, 3. 6. 2008, str. 12. Dalje: Kovač: *Roparski baroni*.

²⁷ Izraz »tovarišija« ekonomist Bernard Brščič razume kot klientelistično navezo nekdanjih komunistov in novodobnih povzpetnikov, ki poskuša obvladovati vse vidike ekonomskega, političnega in kulturnega življenja v slovenski družbi. Brščič je tudi avtor pojma »tovarišijski kapitalizem«, ki predstavlja izrojeno obliko kapitalizma, ki ga je skozi celotno tranzicijo močno zaznamovalo nedelovanje pravne države, omejevanje konkurence in onemogočanje svobodne podjetniške pobude. *Tovarišijski kapitalizem je (tako Brščič) bil ovit v ljudem všečno retoriko nacionalnega interesa in socialne države, dejansko pa je bil utemeljen na klientelizmu, kriminalu in korupciji*.

²⁸ Bernard Brščič: *Tovarišijski kapitalizem je utemeljen na klientelizmu, kriminalu in korupciji*. V: *Financa*, št. 115/2759, 17. 6. 2008, str. 10–11. Dalje: Brščič: *Tovarišijski kapitalizem*.

²⁹ Kovač: *Roparski baroni*.

³⁰ Vid Kocjan: *Tranzicijski botri tajkunov*. V: *Demokracija*, št. 22, leto XIII, 29. 5. 2008, str. 24–27.

³¹ Nataša Koražija: *Pravična bi bila deprivatizacija! Intervju z Boštjanom Penkom*. V: *Gospodarski vestnik*, leto 52, št. 14, 07 – 13. 4. 2003, str. 30–33.

ali zakonita kraja. Divja privatizacija, načrtovana kraja, neznanje ali slovenska nevoščljivost?³² Naslov je sicer zelo provokativen, ampak na mestu. O privatizaciji imajo zanimiva mnenja nekateri slovenski politiki. Miran Potrč, ki je bil aktiven v politiki še v prejšnjem sistemu in je poslanec v Državnem zboru Republike Slovenije vse od leta 1992 dalje, je o tem, kako je Slovenija spreminjala družbeno lastnino v privatno dejal: »Spreminjali smo jo po koščkih tako, da je obstajala možnost na relativno poceni način priti do pomembnega dela kapitala v podjetju in ta denar ni v žepu, v denarnicah, /.../ je v delnicah«.³³ Predsednik skupščine Republike Slovenije v letih 1990–1992 in ena vodilnih osebnosti slovenskega osamosvojitvenega procesa dr. France Bučar, ki je bil član Državnega zbora Republike Slovenije tudi po letu 1992, je o privatizacijskem procesu dejal: »Politika enostavno ni bila kos tem procesom /.../ Bogataši niso padli z neba /.../ Politika ni naredila ničesar, da bi intervenirala s svojimi ukrepi, da do tega ne bi prihajalo«. Dejal je še, da je najlažje obtoževati in kriviti nekoga in govoriti, kako je kdo kradel družbeno lastnino. Dejstvo po njegovem je, da ne politika in ne stroka nista bili kos nastali situaciji in so nekateri pač to izkoristili.³⁴ Dr. Dimitrij Rupel, predsednik Republiškega komiteja za mednarodno sodelovanje v Demosovi vladi in nato zunanji minister Republike Slovenije v skoraj vseh kasnejših slovenskih vladah, je okrog bogatenja nekaterih dejal, da so do velikega premoženja prišli zaradi velikih kreditov, ki so jih dobivali v bankah. Po njegovem je denar bil edino v bankah in nekaterih nekdanjih komunističnih ustanovah. Kredite pa so jim odobrili zaradi poznanstev. Kredite so nekateri po njegovem dobili tudi »na nič« in so potem to izkoristili in si ustvarili »imperije«. Rupel omenja tako imenovano »Old Boys Network«. Vseeno pa po Ruplovem mnenju v Sloveniji

ni bilo tako kot na Madžarskem, kjer so tujci kupili velika podjetja.³⁵

O korupciji in gospodarskem kriminalu je Janez Janša, predsednik vlade Republike Slovenije po letu 2004, na zasedanju Državnega zbora Republike Slovenije junija 2008 dejal, da njegova vlada, ko je nastopila mandat, ni imela usposobljenih struktur za boj proti gospodarskemu kriminalu in korupciji belih ovratnikov. Gospodarski kriminal in korupcija sta bila po njegovem do leta 2005 del sistema in trajalo je vsaj dve leti, da so bile izvedene organizacijske spremembe, da so usposobili ljudi. Janša je še dejal, da so se šele z imenovanjem novih direktorjev stvari začele razkrivati.³⁶ Opozicija se s to izjavo ni strinjala in je trdila ravno obratno. Po mnenju opozicije so se največji prevzemi in koncentracije lastništva zgodili ravno v času vlade Janeza Janša. Lahko rečemo: pač značilen besedni politični dvoboj. Kaj več kot besedni dvoboj pozicije in opozicije bi bilo, še posebej na temo razprave, nesmiselno pričakovati. Najbližje resnici so verjetno tisti, ki menijo, da imajo oziroma so imeli oboji – tako »desni kot levi« – veliko masla na glavi in da nobena stran ni povsem nedolžna. Ekonomist Bernard Brščič meni, da je v Sloveniji »šlo za sistematično vmešavanje nosilcev politične moči v delovanje institucij pravne države s sprejemanjem neustrezne in pomanjkljive zakonodaje, političnim kadrovanjem v vrhove pravosodja in tržnih regulatorjev, nereformiranja teh institucij z namenom ohranjanja njihove neučinkovitosti in podobno«. Navedeni razlogi so privedli do »znanih slovenskih privatizacijskih odklonov«, kot so zloraba notranjih informacij, delniška parkirišča, obvodna podjetja, izogibanje prevzemni zakonodaji in klientelizem. Vsekakor je razloge za nepravilnosti smiselno iskati tudi v nedelovanju pravne države. Po mnenju ekonomista Brščiča je Slovenija naredila veliko napako, ker v začetku tranzicije ni izpeljala lustracije sodstva.³⁷

Slovenija se je odločila za kapitalistični sistem, v katerem socialno razslojevanje ter kapitali-

³² Alenka Žnidaršič Kranjc: *Privatizacija ali zakonita kraja. Divja privatizacija, načrtovana kraja, neznanje ali slovenska nevoščljivost?*, DEJ d.o.o., Postojna 1994.

³³ Izjava Mirana Potrča. V: *Informativna oddaja Omizje* (Ko se decembra zgosti čas...), TVS 1, 26. 12. 2007. Ogled možen na internetni strani: http://www.rtv slo.si/modload.php?&c_mod=rtvoddaje&op=web&func=read&c_id=175... (8. 1. 2008).

³⁴ Izjava dr. Franceta Bučarja. V: *Informativna oddaja Omizje* (Ko se decembra zgosti čas...), TVS 1, 26. 12. 2007. Ogled možen na internetni strani: http://www.rtv slo.si/modload.php?&c_mod=rtvoddaje&op=web&func=read&c_id=175... (8. 1. 2008).

³⁵ Izjava dr. Dimitrija Rupla. V: *Informativna oddaja Omizje* (Ko se decembra zgosti čas...), TVS 1, 26. 12. 2007. Ogled možen na internetni strani: http://www.rtv slo.si/modload.php?&c_mod=rtvoddaje&op=web&func=read&c_id=175... (8. 1. 2008).

³⁶ Meta Roglič: Janša: Do leta 2005 je bila korupcija del sistema. V: *Dnevnik*, št. 128, leto LVIII, 4. 6. 2008, str. 1–2.

³⁷ Brščič: *Tovarišijski kapitalizem*.

sti niso nobena posebnost. Pomembno vprašanje pa je, ali so posamezni kapitalisti do premoženja prišli po legalni in transparentni poti. O novodobni slovenski kapitalski eliti je svoje mnenje izrazil ekonomist Brščič. Deli jo v tri skupine. V prvi skupini so po njegovem tako imenovani rdeči direktorji, torej direktorji, ki so bili že za časa komunizma na najvišjih vodstvenih položajih in so svoj položaj ohranili tudi v času tranzicije po letu 1990. Drugo skupino predstavljajo tisti, ki so obogateli prav na račun zgoraj obravnavane tako imenovane pidovske privatizacije. Pidovski milijonarji, lastniki družb za upravljanje in kasneje po preoblikovanju večinski lastniki pooblaščenih investicijskih družb oziroma PID-ov. Tretjo skupino pa predstavlja majhno število kapitalistov, ki so po Brščičevem »pravi podjetniki«, ki so »neugodnemu slovenskemu poslovnemu okolju navkljub obogateli na zakonit in legitim način, z lastnim znanjem, prevzemanjem tveganja in ustvarjanjem poslovnih priložnosti«.³⁸

Najodmevnejše gospodarske afere

V Sloveniji je odmevalo kar nekaj gospodarskih afer, ki pa jih vse po vrsti lepo opiše stavek: »Tresla se je gora, rodila miš.« Veliko se je govorilo, afere so zelo odmevale, rezultati pa so, kar se obtožb tiče, bili zanemarljivi. Ena najbolj odmevnih gospodarskih afer v Sloveniji je zagotovo bila afera HIT. Nekdanji predsednik uprave novogoriške družbe Danilo Kovačič in soobtoženi Danilo Kodrič sta bila leta 2000 spoznana za kriva zaradi zlorabe položaja. Kovačiča, ki je zaradi zdravstvenih razlogov – zdravil se je v psihiatrični bolnišnici – prosil za odlog kazni, je pomilostil nekdanji predsednik Janez Drnovšek.³⁹ Zraven primera HIT je svoj epilog na sodišču doživel še primer Šuštar. Nekdanji državni sekretar na gospodarskem ministrstvu ter profesor Ekonomske fakultete v Ljubljani je bil najprej ovađen, obtožen in kasneje tudi pravnomočno obsojen. Primer Šuštar je eden redkih primerov korupcije, ki ga je slovensko pravosodje speljalo do konca.

Ostale afere, ki so najbolj odmevale v medijih so bile: afera Rdeči križ, afera SIB banka, afera Dadas, afera Zbiljski gaj in afera Orion. Preiskava zoper tedanjega generalnega sekretarja Rdečega križa Mirka Jeleniča in zoper njegovega pomočnika Janka Jurco je bila na predlog državnega tožilstva prekinjena. Vzrok za ustavitev preiskave naj bi bil v tem, da policija in tožilstva niso zbrala dovolj dokazov. Tedanji višji državni tožilec Boštjan Penko je priznal, da so tožilci precej nemočni proti tistim, ki se ukvarjajo z gospodarskim kriminalom. Kot je dejal, ti namreč delujejo tako, da tožilci, ki so zgolj kazenski pravniki brez poglobljenega ekonomskega ali finančnega znanja, kaznivih dejanj sploh ne prepoznajo. Tožilstvo ima sicer vse možnosti, da bi zaposlilo strokovnjake, ki bi tožilcem pomagali pri branju zapletenih poslovnih listin, vendar je strokovni center tožilstva prazen. Penko je še dodal, da »posamezni ugledni gospodarstveniki in drugi člani elite izkoriščajo nekompetentnost državnih nadzornih in represivnih organov«.⁴⁰

Tudi v ostalih odmevnih aferah, razen v aferi Dadas, je bil razplet podoben, kot v zgoraj omenjenih aferah. Prvi mož Poslovnega sistema Dadas, Davorin Sadar, je bil obtožen zaradi kaznivega dejanja zlorabe položaja ali pravic pravnomočno obsojen na tri leta zapora in bil deset dni pred iztekom kazni izpuščen zaradi »vzornega« vedenja. V ostalih primerih krivci niso bili obtoženi. Še več, stvari so šle tako daleč, da se je zdelo, kot da so oškodovanci sami krivi za krivice in škodo (npr. afera Orion), ki jih je doletela. Dejstvo je, da si je nekdo na podlagi gospodarskega kriminala zelo »opomogel« in zaradi premalo učinkovitih organov pregona (pa tudi politične volje) nikoli ni in verjetno nikoli ne bo odgovarjal.

³⁸ Aleš Žužek: *Intervju z Bernardom Brščičem za STA (Slovensko tiskovno agencijo)*. 28. 7. 2008, Ljubljana. *Intervju dosegljiv na*: <http://www.sta.si/vest.php?id=1305683> (1. 8. 2008).

³⁹ RTV SLO: <http://teletekst.rtvsl.si/S30200.HTML>.

⁴⁰ Rok Praprotnik: *Počutiš se, kot da bi iz vrtca prišel na fakulteto. Intervju z Boštjanom Penkom*. V: *Delo*, leto 47, št. 13, 17. 1. 2005, str. 2.

Viri

- Agencija Republike Slovenije za prestrukturiranje in privatizacijo.
 Agencija Republike Slovenije za revidiranje lastninskega preoblikovanja.
 Izjava dr. Dimitrija Rupla. V: Informativna oddaja Omizje (Ko se decembra zgosti čas ...), TVS 1, 26. 12. 2007. Ogled možen na internetni strani: http://www.rtv slo.si/modload.php?&c_mod=rtvoddaje&op=web&func=read&c_id=175... (8. 1. 2008).
 Izjava dr. Franceta Bučarja. V: Informativna oddaja Omizje (Ko se decembra zgosti čas ...), TVS 1, 26. 12. 2007. Ogled možen na internetni strani: http://www.rtv slo.si/modload.php?&c_mod=rtvoddaje&op=web&func=read&c_id=175... (8. 1. 2008).
 Izjava Mirana Potrča. V: Informativna oddaja Omizje (Ko se decembra zgosti čas ...), TVS 1, 26. 12. 2007. Ogled možen na internetni strani: http://www.rtv slo.si/modload.php?&c_mod=rtvoddaje&op=web&func=read&c_id=175... (8. 1. 2008).
 Statistični letopis MNZ (različni letniki).
 Statistični letopis ONZ (različni letniki).
 Statistični urad Republike Slovenije.
 Uporabni internetni naslovi.
 Uradni list Republike Slovenije.
 Zadnje poročilo o delu Agencije za revidiranje na dan 31. 7. 2004, Dostopno na: <http://www.arlpp.gov.si/aktualno.htm>, 27. 2. 2008.

Literatura

- Bohinc, Rado: Kazniva dejanja zoper gospodarstvo. V: Maver, Darko et al (ur.): Posvet »Problematika odkrivanja in pregona gospodarske kriminalitete, 27. november 2002, Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Ljubljana 2003, str. 25–38.
 Bršič, Bernard: Tovariški kapitalizem je utemeljen na klientelizmu, kriminalu in korupciji. V: Finance, št. 115/2759, 17. 6. 2008, str. 10–11.
 Dernovšek, Igor: Poslovno podzemlje se razrašča. V: Gospodarski vestnik, letnik 51, št. 15, 15. 4. 2002, str. 21–26.
 Ivanjko, Šime: Gospodarska kriminaliteta v korporacijskih razmerjih. V: Maver, Darko et al (ur.): Posvet »Problematika odkrivanja in pregona gospodarske kriminalitete, 27. november 2002, Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Ljubljana 2003, str. 53–67.
 Kocjan, Vid: Tranzicijski botri tajkunov. V: Demokracija, št. 22, leto XIII, 29. 5. 2008, str. 24–27.
 Koražija, Nataša: Pravična bi bila deprivatizacija! Intervju z Boštjanom Penkom. V: Gospodarski vestnik, leto 52, št. 14, 07 – 13. 4. 2003, str. 30–33.
 Kovač, Matej: Roparski baroni. V: Finance, št. 105/2749, 3. 6. 2008, str. 12.
 Lamberger, Igor: Sistemska vprašanja, ki vplivajo na učinkovito delovanje kriminalistične policije v boju zoper gospodarsko kriminaliteto. V: Maver, Darko et al (ur.): Posvet »Problematika odkrivanja in pregona gospodarske kriminalitete, 27. november 2002, Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Ljubljana 2003, str. 69–82.
 Lastninsko preoblikovanje slovenskih podjetij: Poročilo o delu Agencije RS za prestrukturiranje in privatizacijo, Agencija RS za prestrukturiranje in privatizacijo, Ljubljana 1999.
 Pinterič, Jan: Prosim, naj me kdo podkupi. V: Gospodarski vestnik, leto 51, št. 21, 27. 5. 2002, str. 18.
 Praprotnik, Rok: Počutiš se, kot da bi iz vrtca prišel na fakulteto. Intervju z Boštjanom Penkom. V: Delo, leto 47, št. 13, 17. 1. 2005, str. 2.
 Roglič, Meta: Janša: Do leta 2005 je bila korupcija del sistema. V: Dnevnik, št. 128, leto LVIII, 4. 6. 2008, str. 1–2.
 Rus, Veljko: Podjetizacija in socializacija države, Knjižna zbirka Teorija in praksa, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana 2001.
 Sutherland, Edwin H.: White collar crime, The uncut version, Yale University Press, New Haven, London 1983.
 Šijakovič, Gordana, Derenčin, Branka (ur.): Kazenski zakonik Republike Slovenije, Ministrstvo za notranje zadeve, Ljubljana 1994.
 Žnidaršič Kranjc, Alenka: Investicijski skladi v Sloveniji – (ne)uspeh in za koga, Dej, Postojna 1999.

Žnidaršič Kranjc, Alenka: Kraja po slovensko. V: Finance, 20. 3. 1996, str. 2.

Žnidaršič Kranjc, Alenka: Planirani stečaji? Značilnosti, razlogi, koristi in škoda v stečajih slovenskih podjetij, Didakta, Radovljica 1993.

Žnidaršič Kranjc, Alenka: Privatizacija ali zakonita kraja. Divja privatizacija, načrtovana kraja, neznanje ali slovenska nevoščljivost?, DEJ d.o.o., Postojna 1994.

Žužek, Aleš: Intervju z Bernardom Brščičem za STA (Slovensko tiskovno agencijo). 28. 7. 2008, Ljubljana. Intervju dosegljiv na: <http://www.sta.si/vest.php?id=1305683> (1. 8. 2008).

Zusammenfassung

WIRTSCHAFTSKRIMINALITÄT: „DIE DUNKLE SEITE DER KULTURELLEN UND TECHNOLOGISCHEN ENTWICKLUNG DER MENSCHHEIT“

Die Transition löste Prozesse der Privatisierung und Umstrukturierung, den Beginn des Wirksamwerdens des integralen und globalen Marktes usw. aus. Die Transition an sich und ihre Folgeprozesse waren eine äußerst anspruchsvolle Aufgabe und Herausforderung für den jungen slowenischen Staat. Weil Slowenien bei seiner Verselbständigung erst in der Phase der Errichtung aller notwendigen Elemente und Institutionen für ein erfolgreiches Funktionieren des demokratischen Rechtsstaates war, konnten einige gut informierte Personen dies gewinnbringend ausnützen. Die Wirtschaftskriminalität weitete sich in Slowenien in der Phase der eigentumsrechtlichen Umgestaltung und Privatisierung des früheren Gesellschaftseigentums besonders aus. Nach den statistischen Daten zu urteilen kam es zu den größten Schädigungen des Gesellschaftseigentums in der Zeit vor Verabschiedung eines Gesetzes zur Regelung dieses Bereiches. Das Gesetz über die eigentumsrechtliche Umgestaltung von Betrieben wurde erst Ende des Jahres 1992 angenommen. Einige Individuen konnten während des Umgestaltungs- und Privatisierungs-

prozesses dank der Wirkungslosigkeit der Politik und anderer Institutionen zu großem Reichtum gelangen. Erst nach dem formalen Abschluss der Transition kamen Details über die enorme Eigentumskonzentration in den Händen Einzelner und verschiedene Machenschaften infolge der Transition ans Tageslicht. Auf jeden Fall haben sich jene sehr geirrt, die sich eine slowenische Variante des Kapitalismus ohne Kapitalisten vorstellten. Kapitalisten sind ein wesentlicher Bestandteil des kapitalistischen Systems, die Frage ist nur, ob einzelne Kapitalisten ihr Vermögen auf transparentem und ehrlichem Weg erworben haben.

Eines der Probleme im Zusammenhang mit der Wirtschaftskriminalität ist der charakteristische große Graubereich, über dessen Umfang die Statistiken kein genaues Bild geben. Was die Polizei wahrnimmt, ist nur die Spitze des Eisberges; über den Umfang dessen, was sich in der Tiefe verbirgt, können nur Vermutungen angestellt werden. Das gilt insbesondere für komplizierte und schwer beweisbare Straftaten wie Korruption, Geldwäsche und zeitgenössische Formen von Wirtschaftskriminalität wie zum Beispiel Insiderhandel und Computerkriminalität. Die Wirtschaftskriminalität verursacht einen enormen finanziellen Schaden sowohl für den Einzelnen als auch für Unternehmen und den Staat. Diese Art von Straftaten beeinflusst unter anderem den Anstieg von Versicherungsprämien und Steuern, vor allem aber vergrößert sie das Misstrauen in Staat und Wirtschaft. Die Folgen dieser Kriminalität sind im Unterschied zur klassischen Kriminalität weniger augenfällig und erkennbar, oft jedoch viel größer. Die Aufdeckung von Wirtschaftskriminalität erfordert einen starken Willen und ein großes Interesse der Politik, fähige und unabhängige Strafverfolgungsorgane sowie eine entsprechende Gesetzgebung. Leider war die Effizienz auf diesem Gebiet in Slowenien äußerst gering. Es gab nämlich mehrere vielbeachtete Wirtschaftsaffären, die aber, von wenigen Ausnahmen abgesehen, nicht vor Gericht endeten.

Schlagerwörter: Transition, Wirtschaftskriminalität, Privatisierung, Straftaten, Wirtschaftsaffären